

Prel. dr. Juozas Prunskis. Dvasininkas, žurnalistas, visuomenės veikėjas, mecenatas

Dr. Aldona Vasiliauskienė

▲ Prel. Juozas Prunskis, pirmasis „Draugo“ kultūrinio priedo redaktorius (1951-1961), o vėliau – redaktorius

Dvasininkas Juozas Prunskis (1907-2003), kurio pastoracinę veiklą aukštai įvertino Šv. Tėvas, pakeldamas jį prelatu (1987), kuriuo didžiuojasi kraštiečiai, pagarbos ženklan jam suteikę Utenos miesto Garbės piliečio vardą (1997), ir kuriam dėkinga Lietuvos valstybė suteikė Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Gedimino trečiojo laipsnio ordiną (1999), gimė Žvilbučių kaime (Daugailių parapija) 1907 m. gruodžio 22 d. Jis buvo vyriausias Onos Elzbietos Gineitytės (1887-1984) ir Juozo Prunskio (1874-1942) šeimoje. Be jo šeimoje augo Anelė, Vladas, Jonas ir Ona. Baigęs Utenos „Saulės“ (tada dar progimnazijos) penkias klases (1918-1922) mokėsi Rokiškio gimnazijoje (1922-1925), porą metų (1925-1927) mokytojavo Dulių pradžios mokykloje (Daugailių parapija). 1927-1932 m. studijavo Kauno kunigų seminarijoje ir licenciatu baigė VDU Teologijos

filosofijos fakulteto Teologijos skyrių. 1932 m. gegužės 22 d. arkivyskupas Juozapas Skvireckas jį iššventino kunigu. Pirmąsias šv. Mišias aukojo Antalieptės Šv. Kryžiaus Atradimo bažnyčioje.

Porą metų (1932-1934) dirbo vikaru Kupiškyje, eidamas ir kapeliono pareigas vidurinėje mokykloje, porą metų (1934-1936) gyveno ir sveikatą stiprino Pažaislio vienuolyne. Tą laiką jis išnaudojo mokslui: VDU klausė teisės bei filosofijos paskaitų. 1936-1940 m. buvo Švč. Jėzaus Širdies tarnaičių kongregacijos kapelionas.

Jau studijuodamas, nuo 1929 m., pradėjęs rašyti spaudoje plunksnos nepadėjo visą gyvenimą, net ir sunkiai sirgdamas... Kun. J. Prunskio žurnalistas

tiniai sugebėjimai buvo greit pastebėti. Pakviestas į „Mūsų laikraštį“ tapo religinio-ideologinio skyriaus vadovu – redaktoriumi. Po metų tapo „XX amžiaus“ redaktoriumi (1936-1939). Vėliau žurnalistinę veiklą kaip informacijos biuro vedėjas (1939-1940) tęsė Katalikų veikimo centre.

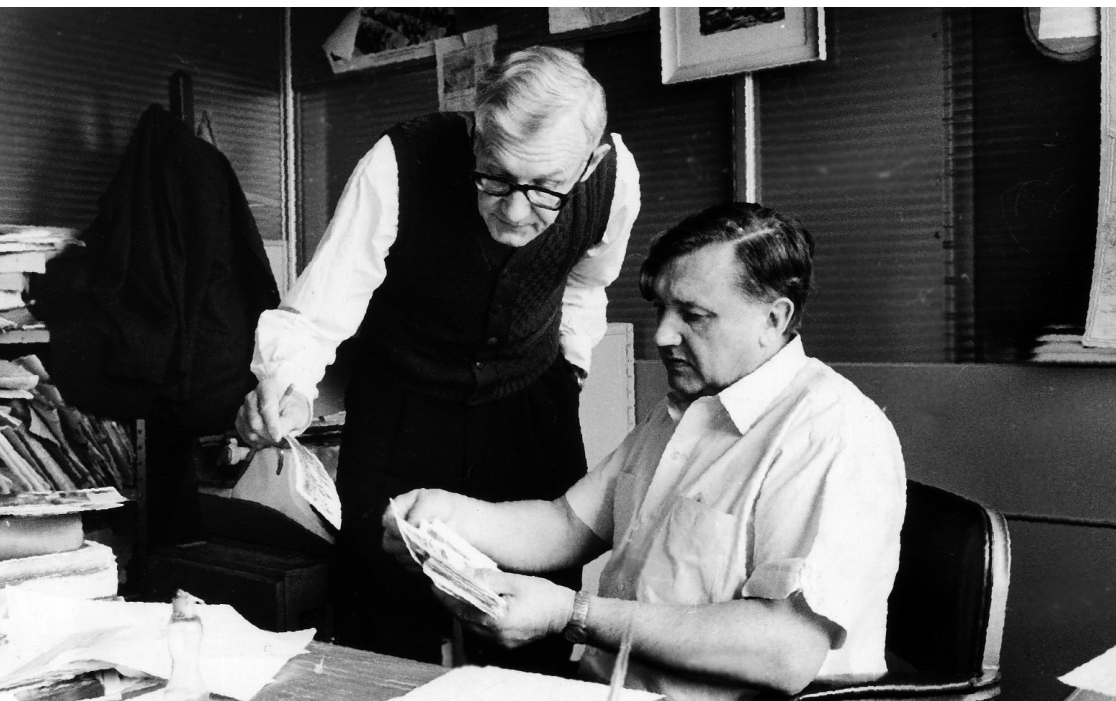
Lietuvoje, o vėliau ir išeivijoje jis rašė informacinius straipsnius, redagavo laikraščius, parašė ne vieną dešimtį knygų. Itin vertingi kunigo parašyti, sudaryti ar redaguoti darbai, skirti nacių bei bolševizmo genocidui. Be tūkstantinių straipsnių, kurių gausu ne tik lietuviškoje išeivijos spaudoje, prelatas parašė, išvertė, sudarė ar redagavo 39 knygas. Tarp jų – darbai, skirti dvasinei atgaivai – dvasiniam asmens tobulinimui, darbai, atskleidžiantys okupantų – sovietų bei nacių – žiaurumus, kiti įvairaus pobūdžio veikalai.

Be sielovadinio darbo – plati žurnalistinė veikla. Beveik ketvirtį amžiaus (1948-1972) dirbo „Draugo“ redakcijoje. Čia dirbdamas jis dar redagavo ir marijonų mėnraštį anglų kalba „The Marian“ (1964-1969). Išėjęs iš „Draugo“ ėmėsi redaguoti „Kristaus Karaliaus laivą“ (1972-1974), tačiau su „Draugu“ jis buvo tarsi suaugęs – net ir atsisakęs darbo redakcijoje jis šiam dienraščiui rašė straipsnius, kol leido sveikata.

Prel. J. Prunskio iniciatyva 1951 m. „Draugas“ pradėjo leisti mėnesinį priedą „Architektūra, technika ir ūkis“, o 1954 m. pradėjo rengti lietuvišką radijo programą, kuriai pats ir vadovavo (radijo stotis veikė nuo 1951). Pažymėtina, kad nuo 1955 m. per radiją J. Prunskis pradėjo sakyti pamokslus Lietuvai, dvasiškai stiprindamas tėvynėje vargstančius tautiečius.

Už žurnalistinę veiklą pagerbtas Žurnalistų sąjungos premija tampa tarptautinio rašto žmonių sambūrio „Gyvųjų rašytojų galerijos“ nariu (jis – septintas lietuvis!). J. Prunskis bendradarbiavo beveik visoje lietuviškoje spaudoje Vakaruose ir anglų kalba leidžiamuose laikraščiuose: iki 1985 m. buvo išspausdinęs per 10 000 straipsnių, o iki 1992 m. laikraščiuose ir žurnaluose pasirodė daugiau kaip 11 000 J. Prunskio straipsnių, reportažų, apžvalgų, recenzijų. Straipsnius jis pasirašinėjo visa ar sutrumpinta pavarde, ar tik inicialais ar slapyvardžiais: Cikaginis J., Daugailis J., Daugl. J., Juozas Pr., Juoz. Pr., J. Prunsk., J. Pr., Žvilbutis J.

Prel. J. Prunskis ne tik pats dirbo žurnalistinį darbą, bet troško išugdyti ir jauną pamainą – Pedagoginiame lituanistikos institute dėstė žurnalistiką, gebėdamas pajusti ir atsiliepti į aktualijas būsimiesiems žurnalistams sudarė ir redagavo knygą „Žurnalistika“. Čia 30 autorių, dažniau besireiškiančių spaudoje, parašė 32 straipsnius. Paties J. Prunskio straipsniai – „Laikraštinių archyvas“ ir „Interviu“.

▲ „Draugo“ redaktoriai Aloyzas Baronas (sėdi) ir prel. Juozas Prunskis redakcijoje

Išsivijoje

1940 m. liepos 22 d., gelbėdamasis nuo bolševikinio teroro, paliko Lietuvą. Iš Vokietijos 1940 m. gruodyje pasiekė Čičagą. Ten jis kurį laiką glaudėsi pas prel. Mykolą Leoną Krušą. Vėliau, padirbėjęs savo iniciatyva atkurtame Katalikų spaudos biure, išvyko studijuoti į Amerikos katalikų universitetą Washingtone, D.C. (Catholic University of America), kuriame 1945 m. už disertaciją „Lyginamoji studija tarp Lietuvos konkordato ir valstybės įstatymų“ (anglų kalba) jam buvo suteiktas bažnytinių teisių daktaro laipsnis.

Baigęs mokslus grįžo į Čičagą. 1945-1993 m. sielovadinį darbą dirbo Šv. Jurgio lietuviškoje, vėliau Šv. Simfarozos bei Visatos Karalienės nelietuviškose parapijose.

1960 m. sūnaus rūpesčiu į Čičagą atvyko motina Ona Prunskienė. Čia ji išgyveno dar 24 metus ir, sulaukusi 96 metų, iškeliavo į Amžinybę. Motinos papasakotos kančios buvo svarbiu stimulu ir daugeliui J. Prunskio knygų: kančių ir skausmo, okupantų paniekos ir žiaurumų nevalia pamiršti.

Mecenato veikla

Kunigas, gyvendamas itin kukliai, kaupė pinigėlius. Gavęs stambesnę palikimą jau nuo 1954 m. pradėjo skirti smulkias premijas: rėmė spaudos darbuotojus, mokslininkus, menininkus, visuomenininkus – katalikiškos veiklos aktyvistus.

1954 metai – prelado mecenatiškos veiklos pradžia, o jau 1962 m., įsteigus Lietuvių fondą, kun. J. Prunskis tampa aktyviu šio fondo nariu. Vėliau jo iniciatyva skelbiami įvairūs konkursai, skiriamos premijos, skatinančios lietuvišką bei katalikišką veiklą. Pradžioje kuklios piniginės premijos greitai augo: 1972-1982 m. prel. J. Prunskis suteikė 34 premijas, beveik visas po 1000 dol. Sakykim, 1978 m. jis skyrė premiją „Už Lietuvos garsinimą kitataučių spaudoje“.

Aktyviai rėmė Šv. Kazimiero kolegiją Romoje, jaunimo stovyklas, Atėitininų namus, Lietuvių fondą, Vyčių fondą, premijomis skatino katalikišką – labdarinę veiklą. Turtingesni lietuviai, matydami prelado mecenatišką veiklą, testamentu užrašydavo dalį arba ir visą palikimą – žinojo, kad tos lėšos bus panaudotos Lietuvos labui.

Prelatas dr. J. Prunskis buvo Lietuvių katalikų mokslo akademijos narys, tad rūpinosi šios institucijos veikla. Tai jo lėšomis įteiktos pirmosios premijos Lietuvių katalikų mokslo akademijos nariams už mokslinę, visuomeninę bei žurnalistinę veiklą. Stengdamasis pagerinti Akademijos leidybinės veiklos sąlygas 1991 m. įkūrė savo vardo fondą su 150 000 dolerių, kad iš palūkanų būtų leidžiama religinė literatūra. Tai didelė prelado dovana Lietuvai, skatinanti jos dvasinį atgimimą. O ypač jo sukauptais fondais gali pasidžiaugti nepriklausomybę atgavusi Lietuva: beveik visos katalikiškos organizacijos, draugijos, mokyklos, spauda ir radijo valandėlės yra patyrusios prelado Juozo Prunskio dosnią ranką ir dėmesingą širdį. Spaudoje nemaža buvo rašyta apie jo paramą atsikuriančiam „Saulės“ gimnazijai Utenoje (tada ji buvo pavadinta Utenos Katalikiškos dvasios „Saulės“ vidurine mokykla), tuo metu prelado lėšomis joje įrengtą unikalų Lietuvoje fizikos kabinetą...

Prel. dr. Juozas Prunskis džiaugėsi atgauta Lietuvos nepriklausomybe, siekė padėti jai įsitvirtinti, materialiai remdamas visą katalikišką veiklą: asmenis, įstaigas, institucijas, tikėdamas dvasiniu mūsų tautos suklestėjimu.

Rūpestis Lietuvos laisve

Visos prelado parašytos, redaguotos, sudarytos ar recenzuotos knygos turi dvi kryptis – du tikslus: iškelti okupantų žiaurumus, akcentuoti krikščionybės

svarbą mūsų tautai. Dvasiniam ugdymui skirtos knygos: „Motina Gailestingoji“ (gegužės mėnesiui skirti trumpi skaitymai), „Aukštyn širdis“, „Metai su Dievu“ ir kt. Dera pastebėti, kad iki 1954 metų išėivijoje apie Lietuvą buvo išspausdinti 34 leidiniai kitomis kalbomis: 19 – anglų, 6 – prancūzų, 5 – ispanų ir 4 – vokiečių. Tarp jų 1943 m. Chicagoje išleista J. Prunskio knyga „Fifteen Liquidated Priests in Lithuania“ (15 Lietuvoje nužudytų kunigų). Šio, kaip ir kitų, leidinių tikslas – „laimėti išsilaisvinimo kovai tarptautinės viešosios opinijos palankumą, sovietinio genocido siaubu laisvojo pasaulio sąžinę, pažadinti jo sąmonę bolševizmo pasaulinei grėsmei suvokti... O pagrindinis ginklas šioje kovoje – spausdintas žodis“.

Minėtinos ir anglų kalba Chicagoje išleistos informacinio bei pažintinio pobūdžio knygelės: 34 psl. „Lithuania“ (Lietuva) (1976, 1978 ir 1982) ir 48 psl. „Lithuania's Jews and the Holocaust“ (1979). Dera pastebėti, kad nuo 1970 m. J. Prunskis – ALT Informacijos biuro direktorius. Jo veiklumą liudija periodiškai leisti informaciniai biuletiniai, kartą per metus parengta radijo programa, parašytos brošiūros. Vien tik 1981-1982 m., kaip 1996 m. pasakojo prelatas šio straipsnio autorei, jis išleido 20 biuletenių lietuvių ir 13 anglų kalbomis. Jis labai džiaugėsi brošiūra, skirta Lietuvai, sulaukusia ne vieno leidimo ir leidusia kitataučiams susipažinti su jo Tėvyne. Jis prisiminė, kad žydams pradėjus kelti teismus Amerikos lietuviams už jų persekiojimus, anglų kalba parašė knygelę apie Lietuvą ir žydų holokaustą, kurioje motyvuotai gynė lietuvių tautą nuo kaltinimų. Siekdamas apsisaugoti nuo galimų žydų priekaištų visus duomenis ėmė iš žydų bibliotekos Chicagoje. Pasirodžius knygelei po vieną egzempliorių išsiuntė į pagrindinius Chicagos dienraščius (vienas jų net parašė vedamąjį, kad negalima lietuvių tautos kaltinti), vieną egzempliorių autorius nusiuntė Izraelio konsului Chicagoje. Šis gi, susipažinęs su medžiaga, pakvietė dr. prel. J. Prunskį į priėmimą. Konsulas J. Prunskio darbu buvo patenkintas: leidinyje buvo iškelti ir žydų ekonominiai laimėjimai Lietuvoje, rašyta tolerantiškai – dėl vieno išsišokėlio negalima kaltinti tautos.

1985 metais pasirodė knygelė „Gelbėjimas tremtinių iš Maskvos letenos“. Šioje nedidelėje, vos 14 puslapių knygelėje, prel. J. Prunskis dokumentuotai rašo apie ALT veiklą pokario metais ginant pabėgėlius nuo bolševikų pastangų juos sugrąžinti į jau okupuotus kraštus.

Svarbus ir vertingas dr. J. Prunskio redaguotas dokumentinis rinkinys „Lietuva bolševikų okupacijoje“, kurį 1979 m. išleido Jūrų šaulių kuopa „Klaidėda“ Chicagoje.

Prelatas J. Prunskis surinko ir iš tėvynės išblokštųjų atsiminimus „Bėgo-

me nuo teroro“. Beveik 300 puslapių apimančioje knygoje – 38 autorių atsiminimai. Tarp jų – ir J. Prunskio bei jo sesers Anelės Prunskytės.

Amerikos lietuvių bibliotekos leidykla Pranui Gineičiui atminti išleido didelio albumo formato J. Prunskio redaguotą knygą „Lietuviai Sibire“. Čia vėl redaktorius nurodo, kad privalome įamžinti tą baisią tragediją, į Sibirą gyvuliniais vagonais vežamų tautiečių išgyvenimus, atminimus. Knyga pareikalavo daug kantrybės, atkaklumo.

1988 m. pasirodė J. Prunskio, A. Kerulio ir M. Valiukėno redaguota knyga „Lietuviai tautininkai – komunistų kankiniai“. J. Prunskio iniciatyva, kartu su Leonu Keruliu ir Pilypu Naručiu parengta knyga „Ateitininkai komunistų ir nacių kankiniai“ (šią knygą J. Prunskis ir redagavo). Knygos vardyne abėcėlės tvarka pateikiami 514 ateitininkų – komunistų kankinių ir 37 ateitininkų – nacių kankinių gyvenimo bei veiklos aprašymai. Pažymėtina, kad šia tematika dar 1952 m. Brooklyne buvo išleista 436 psl. knyga „Lietuvos archyvas. Bolševizmo metai“, kurią taip pat parengė dr. J. Prunskis.

Apie okupuotą ir kenčiančią Lietuvą J. Prunskis ne tik rašė, bet ir kalbėjo. Tarkim, 1982 m. Madrido konferencijoje. Pastebėtina, kad J. Prunskis, Amerikos lietuvių taryboje dirbdamas su lietuvių delegacijomis, yra dalyvavęs svarbiose tarptautinėse konferencijose Madride, Londone, Vienoje... 1982 m. ALT pasiuntė jį į Madridą. Čia kunigas susitiko ir kalbėjosi su keturiolikos šalių ambasadoriais, daugeliu delegatų bei žurnalistų. J. Prunskis pirmą kartą tokiais gausiais ir įvairiais visuomenei suteikė išsamių žinių apie Lietuvą. Lietuvos reikalais jis įteikė ALT memorandumą.